

Mosný Peter – Laclavíková Miriam. Dejiny štátu a práva na území Slovenska I. (od najstarších čias do roku 1848). Druhé doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, 134 s.

Autormi recenzovanej publikácie sú profesor *Peter Mosný* a docentka *Miriam Laclavíková*, poprední odborníci na dejiny štátu a práva na území Slovenska, pôsobiaci na Katedre dejín práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Profesor *Mosný* a docentka *Laclavíková* sa v posledných rokoch popri bádateľskej činnosti venovali aj didaktike odboru dejín štátu a práva (v rokoch 2012 až 2014 aj v podobe úspešne skončeného grantového projektu zameraného na komplexnú reformu výučby dejín štátu a práva), v súvislosti s čím vydali (ako spoluautori) o. i. dve novátorsky koncipované učebnice dejín štátu a práva na území Slovenska, a to obe v slovenskom i anglickom jazyku.¹ Prvá z týchto učebníc, vydaná v roku 2010, približuje vývoj štátu a práva na území Slovenska od najstarších čias do roku 1848; recenzovaná publikácia je jej druhým, prepracovaným, ako aj rozšíreným vydaním z roku 2015.

Recenzovaná učebnica začína *Predhovorom*. Autori v ňom uvádzajú, že na základe doterajších skúseností s využitím prvého vydania učebnice v didaktickom procese sa rozhodli pripraviť jej druhé vydanie, ktoré je výsledkom celkového prehodnotenia rozsahu, obsahu a spôsobu výkladu pertraktovanej matérie, sprevádzaného systematickým úsilím autorov vyhovieť požiadavkám aktuálne kladeným na vysokoškolské študijné materiály a priblížiť tak „slovenskú národnoštátoprávnu históriu“ (s. 9) od najstarších čias do roku 1848 na jednej strane čo najstručnejšie a najprehľadnejšie a so zameraním len na podstatné fakty, na druhej strane však aj vyvážené a ucelene, a aj jednoduchým, jasným a (študentom) zrozumiteľným štýlom. Po oboznámení sa s recenzovanou učebnicou môžem konštatovať, že v rozhodujúcej miere uvedené požiadavky spĺňa. Napriek tomu som do nasledujúceho textu zahrnul niekoľko menších pripomienok či postrehov k učebnici, ktorými chcem upozorniť na jej určité stránky, ktoré sú, podľa môjho názoru, problematické, pričom však by som chcel zdôrazniť, že ďalej naznačené nedostatky učebnice nepovažujem za zásadné.

Jadro recenzovanej publikácie tvorí šesť kapitol, rozdelených na podkapitoly.

Prvá kapitola obsahuje krátku charakteristiku dejinného vývoja na území Slovenska v predštátnom období, ktoré sa skončilo vznikom Nitrianskeho kniežatstva.

Nasleduje druhá kapitola, v ktorej autori periodizovali štátoprávny vývoj na území Slovenska od vzniku Nitrianskeho kniežatstva až do vzniku samostatnej Slovenskej republiky (1. 1. 1993). Autori tento vývoj periodizujú z troch hľadísk: z historického hľadiska, t. j. autori uvádzajú jednotlivé štátne útvary, ktoré postupne existovali na území Slovenska; z hľadiska formy vlády a štátneho režimu týchto útvarov; a z hľadiska ich sociálno-ekonomickej podstaty a právneho postavenia ich obyvateľstva.

Tretia kapitola sa zameriava na vývoj štátnej organizácie a práva, respektíve prevažne prameňov práva, na území Slovenska v období feudalizmu, ktoré zahŕňa stredovek (počnúc veľkomoravským obdobím) a väčšiu časť novoveku (feudalizmus na slovenskom území končí až v roku 1848). Autori približujú uvedený vývoj najskôr v období ranofeudálnej monarchie, ďalej v období feudálnej rozdrobenosti, potom v období stavovskej monarchie a napokon

¹ MOSNÝ, P. – LACLAVÍKOVÁ, M. *Dejiny štátu a práva na území Slovenska: (od najstarších čias do roku 1848)*. 1. Šamorín: Heuréka, 2010, 103 s. MOSNÝ, P. – LACLAVÍKOVÁ, M. *Dejiny štátu a práva na území Slovenska: (1848–1948)*. 2. Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku – Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2014, 165 s. MOSNÝ, P. – LACLAVÍKOVÁ, M. *History of state and law on the territory of Slovakia: from ancient times till 1848*. 1. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 93 s. MOSNÝ, P. – LACLAVÍKOVÁ, M. *History of the state and law on the territory of Slovakia: (1848–1948)*. 2. Kraków : Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2014, 190 s.

v období absolutistickej monarchie, pričom výklady o jednotlivých obdobiach feudalizmu sú jednotne štruktúrované podľa schémy: všeobecný dejinný vývoj – ústredná správa štátu – miestna správna organizácia – právo a pramene práva. Domnievam sa, že autorom sa v tretej kapitole podarilo priblížiť rozsiahly, mnohorozmerný a veľmi zložitý vývoj feudálneho štátu a práva vyvážené a v rozsahu, ktorý svedčí o tom, že starostlivo zvažili, znalosť ktorých poznatkov o feudalizme je/nie je pre poslucháčov práv dôležitá. Na druhej strane si myslím, že pasáže venované vývoju správy nie sú miestami dostatočne prehľadné a študenti sa v nich môžu tak trochu „strácať“. Tiež si myslím, že vo výkladoch o vývine správy bolo potrebné vo väčšej miere poukázať na dejinné metamorfózy úsilia štátu o centralizáciu správy a snahy miestnych elít o jej decentralizáciu, ako na dva dlhodobé, protichodné trendy feudálneho správneho vývoja.

Zaujímavou súčasťou tretej kapitoly je výklad o partikulárnom charaktere feudálneho uhorského práva a jednotlivých partikulárnych právach (s. 34 a nasl.), ktorý plasticky ukazuje, že dobový právny poriadok aj napriek svojej roztrieštenosti (uplatňoval sa územný, ako aj stavovský právny partikularizmus) relatívne komplexne upravoval v podstate všetky okruhy spoločenských vzťahov, existujúcich v dobovej spoločnosti.

K tretej kapitole už len jedna poznámka: výklad o emfyteutickom práve (s. 28) nie je, podľa môjho názoru, dostatočne zrozumiteľný.

Štvrtá kapitola obsahuje súhrnnú charakteristiku prameňov uhorského feudálneho práva vo formálnom zmysle (právna obyčaj; zákon; súdne rozhodnutie; nariadenie; privilégium; štatút), podanú so zohľadnením základných vývojových i teoreticko-právnych súvislostí. Táto kapitola je akousi „vstupnou bránou“ do uhorského právneho poriadku obdobia feudalizmu, priblíženého v ďalších dvoch kapitolách učebnice, pričom štvrtá kapitola užitočne napomáha pochopenie tohto poriadku.

V piatej kapitole autori rozobrali dva kľúčové pojmy uhorského feudálneho práva, a to – osoby (fyzické, ako aj právnické) a veci.

Posledná, šiesta kapitola obsahuje systematickú charakteristiku základných inštitútov jednotlivých odvetví uhorského feudálneho právneho poriadku, zohľadňujúcu najdôležitejšie vývojové súvislosti/zmeny. Autori konkrétne priblížili: rodinné právo, vecné právo, dedičské právo, záväzkové právo, procesné právo a trestné právo (hmotné). Keďže recenzovaná učebnica je primárne určená začínajúcim študentom práv, respektíve sa má využívať v úplných začiatkoch (v prvom semestri bakalárskeho stupňa) právnického štúdia, na začiatku výkladov o jednotlivých právnych odvetviach malo byť vysvetlené, čo sa tým – ktorým odvetvím myslí (vo všeobecnej rovine), t. j. aké okruhy spoločenských vzťahov sú týmktorým odvetvím upravené.

Na konci učebnice sa nachádza užitočná príloha (chronologický prehľad panovníkov a hláv štátov), ďalej výberová bibliografia, umožňujúca prípadným záujemcom hlbší ponor do problematiky dejín štátu a práva na území Slovenska pomocou novšej a najnovšej literatúry, a napokon aj výberový menný a vecný register, ktorý čitateľovi významne zľahčuje orientáciu v texte učebnice.

Ako som už uviedol, recenzovaná učebnica v rozhodujúcej miere spĺňa požiadavky kladené na moderné študijné materiály (stručnosť výkladu, respektíve jeho zameranie na podstatné fakty, ako aj prehľadnosť, jasnosť a zrozumiteľnosť výkladu a pod.). Jej (menšie) nedostatky som už tiež uviedol. Na tomto mieste by som sa chcel zmieniť ešte o jednom slabšom mieste učebnice, ktorým je používanie niektorých právnych (odborných) pojmov bez ich náležitého vysvetlenia – možno napr. predpokladať, že čitateľ, ktorým je spravidla začínajúci študent práv, bude bez osobitného vysvetlenia primerane rozumieť pojmu *indosament* (s. 110)? (Nevysvetľovanie pojmov vedie často k tomu, že študenti si ich ku skúške síce mechanicky

osvoja, avšak bez toho, žeby im aj porozumeli.) Výhradu mám aj k slovnému spojeniu „udelit trest“ (správne: uložiť trest), ktoré sa v učebnici viackrát vyskytuje.

Vo výbere, usporiadaní, ako aj v spôsobe výkladu faktov obsiahnutých v recenzovanej učebnici sa prejavuje hlboká erudícia oboch spoluautorov a ich dôkladná znalosť relevantnej pramennej a sekundárnej literatúry. Odborná stránka učebnice je preto vysoká a sotva v nej možno nájsť nejaký nedostatok odborného charakteru.

Na záver možno o recenzovanej učebnici zhrnúť, že predstavuje po obsahovej, ako aj formálnej stránke výborne spracovaný študijný materiál, ktorý má potenciál sprostredkovať začínajúcim študentom práv (v podobe fundovaného, pomerne systematicky usporiadaného a veľmi dobre zrozumiteľného prehľadu) podstatné poznatky o vývoji štátu a práva na území Slovenska od najstarších čias do konca feudálneho obdobia (1848). Učebnica tak nesporne na vysokej kvalitatívnej úrovni naplňa propedeutickú funkciu dejín štátu a práva: oboznamuje študentov s podstatou a dejinnými premenami základných pojmov teórie štátu a práva a učí ich pristupovať k právu kriticky a komplexne, t. j. nazerať naň cez prizmu nielen právnych noriem, ale aj (vyvíjajúcej sa) spoločnosti, jej subsystémov (štátna organizácia, ekonomika, ideológia atď.), problémov, vnútorných tenzií a konfliktov atď., ktoré na právo „odjakživa“ mali a stále majú zásadný vplyv, ako presvedčivo ukazuje aj recenzovaná učebnicou zhrnutý vývoj štátu a práva na území Slovenska.

Petr Vyšný*

---

* Doc. JUDr. Peter Vyšný, PhD., Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, Katedra dejín práva. E-mail: petervysny@hotmail.com.